DOI: 10.31648/pw.12137

Iryna Kononenko | Ірина Кононенко
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-7637-3271
University of Warsaw

КОНЦЕПЦІЯ БАГАТОМОВНОГО СЛОВНИКА «ФАЛЬШИВИХ ДРУЗІВ ПЕРЕКЛАДАЧА»: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

The concept of a multilingual dictionary of „translator's false friends": problems and prospects

Abstract: The article deals with the conceptual foundations of the „Polish-Multilingual Dictionary of False Friends of the Translator" (Warsaw 2022). The dictionary is based on words from 17 Indo-European languages. This is the first lexicographic work of its kind. The initial lexical units are Polish words from the lexical and grammatical group of everyday vocabulary. The article deals with the structure of the dictionary and the principles of sememe description. The problems of correlation between the meanings of the words included in this lexicographic work and the possibilities of theoretical conclusions are analyzed. Dictionary entries are material for typological, comparative, comparative-historical, and etymological studies.

Keywords: dictionary, false friends of the translator, interlingual homonyms, Indo-European languages, word meaning

Вступ

Проблеми семантичної еквівалентності слів двох і більше мов належать до базових у зіставному, контрастивному та типологічному мовознавстві. Серед найбільш складних виділяються питання, пов'язані з корелятивністю лексичних одиниць, які у різних мовах (як споріднених, так і неспоріднених) відзначаються близькістю звучання і водночас більшою або меншою мірою розходяться за семантичним наповненням. Подібні лексеми у різних наукових джерелах називають «фальшивими (хибними) друзями перекладача», міжмовними омонімами чи паронімами, лексичними паралелями та ін. (напр.: Chamizo-Domingues 2008; Dubichinskijj 1993; Kiiko | Kudriavtseva 2020). У лінгвістичній літературі можна виділити як теоретичні праці, присвячені названим мовним одиницям, так і словники, у яких представлені міжмовні омоніми (пароніми) двох мов (Kusal 2002 та ін.; Lipczuk 1990; Šipka 1999). Звертає на себе увагу те, що нерідко у групи міжмовних омонімів входять

слова більше ніж двох мов (Kononenko 2012, 203-204). У представленій статті розглядаються концептуальні підстави багатомовного словника «фальшивих друзів перекладача», що був виданий у 2022 р., а також проблеми співвідношення значень слів, що увійшли до цієї лексикографічної праці, та можливості теоретичних висновків, які надає матеріал словника.

1. Передумови створення словника та його концептуальні підстави

Ідея створення багатомовного словника міжмовних омонімів була запропонована проф. І. Кононенко у дискусії, що відбулася на науковій конференції «Навколо міжмовної омонімії» (Варшава, 2017). Учасники конференції підтримали цю пропозицію, деякі з них потім увійшли до складу авторського колективу. Загалом був утворений колектив авторів, що працюють у різних вищих навчальних закладах Польщі та Словаччини. Таким чином, авторами стали M. Biławicz, S. Bonacchi, R. Botwina, I. Doliński, M. Jabłońska, R. Kaleta, A. Kizińska, B. Kuboková, I. Kononenko, B. Kosik-Szwejkowska, M. B. Majewska, M. Pančíková, J. Pleciński, A. Samardžić, R. Utri, J. Żejmo. Серед авторів є як молоді дослідники, зокрема, аспіранти Варшавського університету, так і досвідчені науковці. Усі члени авторського колективу мають публікації у галузі зіставного мовознавства (напр.: Bilavich 2020; Doliński 2021; Kaleta 2014; Kononenko 2012; Majewska 2017; Pančíková 1993; Samardžić 2015), частина з них є авторами двомовних словників (Botwina | Kizińska 2020; Kononenko | Mytnik | Wasiak 2010; Marcjanik | Bonacchi | Frączek 2019), зокрема, словників міжмовних омонімів (Kononenko | Spivak 2008; Pleciński 2016). Співредакторками словника виступили A. Karolczuk, I. Kononenko, M. B. Majewska.

В результаті в 2022 р. був виданий «Польсько-багатомовний словник фальшивих друзів перекладача» (Karolczuk | Kononenko | Majewska 2022, далі – Словник). Матеріалом послужили слова з 17 індоєвропейських мов – слов'янських (польської, словацької, чеської, російської, української, білоруської, болгарської, македонської, сербської, хорватської, боснійської), германських (англійської, німецької), іберо-романських (французької, італійської, іспанської та румунської). Як відомо, індоєвропейські мови – це найбільш поширена у світі мовна сім'я. Загальна кількість носіїв індоєвропейських мов перевищує 2,5 мільярди осіб. Отже, представлені у Словнику лексеми входять до мов, які більшою або меншою мірою є спорідненими. Це перший словник «фальшивих друзів перекладача», що базується на такому великому (за кількістю мов) обсязі матеріалу. Термін «фальшиві друзі перекладача» у назві Словника був прийнятий як найбільш традиційний і компромісний.

Вихідними (заголовними, реєстровими) словниковими одиницями стали польські іменники з лексико-семантичної групи (ЛСГ) побутової лексики, які в інших мовах мають слова, близькі за формою, але у щонайменше в одній з мов (як правило, набагато більше, ніж в одній) відрізняються за значенням (частиною значень). Добір вихідних слів здійснила І. Кононенко. У цю групу польських одиниць входить 68 лексем – найменувань одягу, взуття, меблів, посуду, освітлюваних приладів, предметів декору, страв та ін. При доборі реєстрових слів було враховано, що ці лексеми обов'язково будуть мати в інших мовах (в усіх або в частині мов) слова – «фальшиві друзі перекладача». Подібні формально до польських слів лексеми в інших мовах можуть входити або не входити до названої ЛСГ. Кожна з мов представлена різною кількістю слів, що включені у Словник. Зрозуміло, що найбільша кількість слів, подібних за звучанням до польської мови, входить у слов'янські мови (пор., наприклад, загальне число лексем сербської мови у Словнику – 80, французької – 26). Польська мова є мовою лексикографічного опису, в тому числі значень слів різних мов (Karolczuk | Kononenko | Majewska 2022, 11-12).

Метою створення Словника стала в першу чергу демонстрація різних значень слів, які в групі мов мають подібне звучання. Переважно це слова одного походження, які розійшлися у процесі розвитку кожної з мов. Водночас слова одного походження у сучасних мовах можуть настільки суттєво різнитися за формою з вихідною польською лексемою, що автори не включали їх у словникову статтю (пор., наприклад, різне звучання слів пол. *kuchnia* і франц. *cuisine*). Робота над Словником дала можливість уточнювати значення слів всередині кожної з мов, виділити особливості семантики лексем, їхні можливі відмінності порівняно з іншими мовами. Словник має стати базою для подальших лінгвістичних досліджень різного типу (див. далі).

2. Матеріал Словника

Словниковий опис лексем автори здійснювали, спираючись передусім на лексикографічні джерела різного типу. В першу чергу це одномовні тлумачні словники, двомовні словники, словники міжмовних омонімів тощо. Разом із тим праця над «Польсько-багатомовним словником фальшивих друзів перекладача» продемонструвала недоліки опису значень окремих лексем у тлумачних словниках. Часто формулювання значення не розкривало його специфіки, не показувало, у чому полягає відмінність семантики іншомовного слова в порівнянні з вихідним польським (а, інколи, і із словом іншої мови). В таких випадках автори уточнювали значення слова відповідної мови, що знайшло своє відображення у Словнику. Так, наприклад, у більшості з представлених у Словнику мов є слова пол., словац., хорв., франц., рум.

bidon, рос., болг., серб. *бидон*, укр., білор. *бідон*, нім. *Bidon*, італ. *bidone*, ісп. *bidón*, які переважно позначають певну посудину. Тривалою виявилася дискусія авторів щодо того, яку саме посудину позначають відповідні слова у кожній з мов, оскільки тлумачні словники часто не давали чіткої відповіді на це питання. У процесі тлумачення слів нерідко доводилося звертатися до графічних зображень предметів, що позначені певним словом, в інтернет-просторі, давати завдання штучному інтелекту (який теж не завжди знаходив відповідь). У цьому випадку, як і в багатьох інших, необхідно було уніфікувати формулювання значень, якщо вони у різних мовах сходилися (Karolczuk | Kononenko | Majewska 2022, 49-50).

Ще одним матеріалом для лексикографічного опрацювання «фальшивих друзів перекладача» стали двомовні словники, в тому числі електронні, з вихідною польською мовою, а також електронні перекладачі. Працяз цими джерелами продемонструвала численні помилки у паперових та електронних виданнях, пов'язані з наявністю у мовах міжмовних омонімів та паронімів. Труднощі опису значень слів одного звучання в різних мовах покажемо на прикладі частини вищенаведених слів – пол. *bidon* та укр. *бідон.* «Польсько-український, українсько-польський словник» авторства А. Малецької та З. Ландовського як еквівалент слова *bidon* подає українське *бідон*, що невірно (Malecka | Landowski 2004, 29). Таку ж помилку демонструють два електронні перекладачі (translate.meta 2024; DeepL 2024). Найбільш поширені електронні перекладачі також подають невірну відповідь: *пляшка води* (Google… 2024) або *контейнер* (Glosby… 2024). Вихідні польські тлумачні словники, на жаль, дають не дуже чітке уявлення, про яку посудину йдеться, пор.: 'naczynie służące do przechowywania i przewożenia napojów' (Wielki… 2024). У сучасній польській мові слово *bidon* переважно використовується із значенням 'велофляга', 'спортивна пляшка', що потрібно брати до уваги при доборі еквівалентів у двомовних або багатомовних словниках. Натомість аналогом українського слова *бідон* є *bańka* (Karolczuk | Kononenko | Majewska 2022, 49). Необхідно також враховувати, що у мовах і надалі відбуваються метаморфози значень існуючих слів.

Чимало помилок, пов'язаних із міжмовною омонімією, відмінностями у стилістичних характеристиках слів, зустрічається у багатомовному Вікісловнику. Наприклад, у цьому лексикографічному джерелі подано невірні відповідники польського слова *żyrandol* у французькій та українській мовах; пор. також у Вікісловнику невірні або тільки частково вірні кореляти у різних мовах слова пол. *płaszcz* (Wikisłownik).

Важливими джерелами, на які спиралися автори Словника, були одномовні та двомовні корпуси. Проте і цей матеріал не завжди давав повну відповідь на питання, що означає та чи інша номінація предмета, яке стилістичне

забарвлення вона має, знаходиться в активному узусі чи відійшла у пасивний фонд конкретної мови. Отже, автори Словника повинні були комплексно підходити до відбору та опису лексикографічного матеріалу.

3. Структура словникової статті

Як було зазначено, вихідними словами у Словнику стали польські лексеми, що належать до групи побутової лексики. При цьому деякі з цих слів мають внутрішньомовні омоніми (*kuchnia I, II; piłka I, II; sandał I, II*) або пароніми (*list, lista, liść; pieczenie, pieczeń; portfel, portfolio*). В таких випадках внутрішньомовні омоніми або пароніми входять в одну словникову статтю, вони розташовані в ній в алфавітному порядку. Якщо слова інших мов також мають внутрішньомовні омоніми чи пароніми, це відображено у словниковій статті. Крім того, у словнику передано фонетичні та графічні варіанти слів (напр., рос. *калоша, галоша*). Усі слова, що подаються у словниковій статті, мають зазначений наголос, показник морфологічного роду (крім слів англійської мови, яка не має такої граматичної категорії), відповідні стилістичні позначки. Списки стилістичних позначок та умовних скорочень представлені у словнику окремо (Karolczuk | Kononenko | Majewska 2022, 33-35).

Вихідні польські слова супроводжуються описом їхніх значень. Якщо слово полісемічне, порядок семем відповідає лексикографічним традиціям польської мови. При значеннєвому описі було використано дефініції, подані передусім у «Великому словнику польської мови» (Wielki… 2024), а також у «Словнику польської мови ПВН» (Słownik… 1999) і «Універсальному словнику польської мови» (Uniwersalny… 2003). При кожному значенні польського слова дається відсилка до відповідного словника. Крім того, наприкінці опису польської лексеми подано її етимологічну характеристику, відповідну до «Великого словника польської мови».

Далі у Словнику подаються назви відповідних мов та слова, які можна вважати «фальшивими друзями перекладача» відповідно до вихідного польського слова (або ще також до слів інших мов). Якщо такого слова у тій чи іншій мові немає, його заміняє знак Ø. Іншомовні слова також отримують повний опис семантичної структури, причому порядок значень відображає внутрішньомовні словникові тенденції відповідної мови. Здебільшого у групу «фальшивих друзів перекладача» входить кілька слів різних мов.

У Словнику застосовано позначки, які вказують на зближення чи розходження значення іншомовного слова із значеннями вихідної польської лексеми. Знак = вказує, що значення іншомовного слова повністю відповідає значенню польського слова, в тому числі за стилістичними параметрами.

Знак ■ демонструє повне розходження у значеннях слів двох мов, знак □ показує часткову збіжність значень у польському та іншомовному словах.

Розглянемо словникову статтю на прикладі вихідного польського слова *torba* та формально (часом – і семантично) подібних до нього слів у різних мовах (Karolczuk | Kononenko | Majewska 2022, 138-139). Ці лексеми пов'язані генетично, але частина значень іншомовних слів повністю розійшлася з польською мовою. Звертає на себе увагу, що в англійській, німецькій, французькій мовах одиниць, відповідних за звучанням цьому польському слову, немає. В іспанській мові є слово *torva*, що вимовляється як [*torba*] (транскрипцію подано у Словнику), отже, ідентичне за звучанням, проте з іншим правописом, що позначає 'вихор', 'смугу дощу або снігу'. Очевидно, в даному прикладі йдеться про випадковий збіг звучання польського та іспанського слів. Значення подібних до польського слова *torba* лексем в інших мовах демонструють різноманітні семантичні модифікації слова-першоджерела (як свідчить етимологічний коментар, слово запозичене з турецької мови). В усіх представлених слов'янських, а також в італійській та румунській мовах відповідні слова стали полісемічними. Отже, первинне запозичення, що прийшло в кожну з цих мов або безпосередньо з турецької, або через мову-посередницю, переосмислювалося, набувало чергових значень через появу в історичних умовах нових предметів, через образні асоціації, пов'язані з торбою. Так, наприклад, у чеській та словацькій мовах *torba, torba* – це, крім іншого, 'защічний мішок груп тварин (мавп та хом'ячних)', натомість у польській, хорватській, боснійській *torba*, македонській, сербській мовах *торба* – це 'сумка сумчастих тварин (типу кенгуру)'. У східнослов'янських мовах значення слів рос., укр., білор. *торба* не пов'язуються із складками шкіри у людей або тварин. Можна також зазначити вживання слів *torba, torba* в польській та чеській мовах як образливої номінації жінки. Словник демонструє стилістичні позначки низки семем у відповідних слів, наприклад, застаріле значення слова *torba* – 'ранець' у чеській мові. Водночас необхідно зазначити, що значення слів *torba* або *торба* у різних мовах мають спільні семи, передусім це 'м'яка ємність', а також 'предметність', 'візуальна характеристика предмета', 'розмір' та ін. У подібних ситуаціях нерідко буває важко визначити, наскільки значення «фальшивого друга перекладача» відійшло від вихідного польського і потрібна позначка ■ чи □. Чим менше позначений відповідною номінацією предмет нагадує мішок, тим більше слова розходяться за значенням, пор. одне із значень румунського *tolbă* – 'колчан'.

4. Результати аналізу словникового матеріалу та перспективи досліджень

Матеріал Словника дає широке поле для досліджень у різних напрямках синхронічного та діахронічного мовознавства. Важливим лінгвістичним завданням є спроба визначення типів семантичних відношень між «фальшивими друзями перекладача». В науковій літературі представлено більш або менш розгорнуті класифікації значеннєвих взаємозв'язків міжмовних омонімів на матеріалі двох (Kononenko 2017; Manakin 2012, 183-188; Rutkowski 2012) або навіть трьох (Biławicz | Kononenko 2021) мов. Проте у Словнику представлені групи «фальшивих друзів перекладача» у кількох (часом у всіх сімнадцяти) мовах, що ускладнює завдання класифікації семантичних відношень між такими словами. Однак, аналізуючи словникові статті, можна зробити висновки про ступінь семантичного сходження чи розходження формально подібних слів різних мов.

Зокрема, «фальшиві друзі перекладача» у кількох мовах:

- можуть мати однакові основні семи (інтерсеми). Наприклад, у 16-ти з представлених у Словнику мов (крім іспанської) існують запозичення від франц. *lustre.* Запозичені слова отримали у мовах різні значення, в тому числі, зокрема, пол. *lustro*, білор. *люстра* 'дзеркало', чес. *lustr*, словац. *luster*, рос., укр., білор. *люстра*, макед., серб. *лустер*, хорв. *luster*, босн. *luster*, румун. *lustră* 'люстра', серб. *лустер*, хорв. *luster* 'свічник' та ін. (Karolczuk | Kononenko | Majewska 2022, 94-95). Усі семеми мають сему 'блиск';
- можуть входити до однієї ЛСГ. Скажімо, в різних мовах (крім іспанської) існують слова, близькозвучні до пол. *grosz, grosze, gros.* Усі ці лексеми входять до ЛСГ «гроші» з різними значеннями (Karolczuk | Kononenko | Majewska 2022, 63-65). Пор. також словникові статті з вихідними польськими словами *izba* (ЛСГ «житло»), *wazon* (ЛСГ «посудина»), *fartuch* (ЛСГ «одяг») та ін.;
- відзначаються частковим пересіченням (перехрещенням) значень або частковим включенням семем різних мов. Наприклад, у більшості мов представлені запозичення з франц. *abat-jour.* У сучасних чеській та словацькій мовах ці запозичення вийшли з активного вживання, англійська та іспанська мови запозичення не засвоїли. В інших мовах існують лексеми, близькі за звучанням і значенням до пол. *abażur.* Проте тільки у французькій і словацькій мовах слова (відповідно) *abat-jour* і *abażur* розвинули значення 'дахове вікно' (Karolczuk | Kononenko | Majewska 2022, 39);
- можуть розрізнятися за стилістичним забарвленням. Зокрема, стилістично різними можуть бути слова з подібним звучанням у групі

слов'янських мов. Наприклад, у західно- та східнослов'янських мовах існують слова пол. *potrawa*, чес., словац. *potrava*, рос., укр. *потрава*, білор. *патрава.* У чеській та словацькій мовах спостерігаються семеми відповідних слів, близькі до вихідної польської 'страва', хоча і дещо розширені значеннєво. Натомість значення 'страва' в українському слові *потрава* фіксується як застаріле, у білоруському *патрава* – як регіональне (пор. рос., укр. *потрава*, білор. *патрава* – 'нищення тваринами трави та посівів') (Karolczuk | Kononenko | Majewska 2022, 120);

- в окремих випадках «фальшиві друзі перекладача» утворилися через випадковий збіг у звучанні і внаслідок цього повністю розрізняються у своїх значеннях. Як правило, такі слова належать до слів різних груп індоєвропейських мов, пор., наприклад, пол. *stół* (позначення меблів) та румун. *stol* ('зграя птахів') (Karolczuk | Kononenko | Majewska 2022, 130-131).

Важливими для розуміння природи мов можуть стати дослідження, пов'язані з тим, яким чином у різних мовах розвивалася семантична структура певного питомого слова з давнім коренем або слова запозиченого. Як демонструє матеріал словника, неоднакові значення виникли у різних мовах за асоціацією 'видовжена форма' у слів, що безпосередньо або за посередництвом інших мов прийшли з французького *bâton* – 'палка'. Зокрема, у деяких слов'янських мовах запозичення стало поштовхом для позначення різних кулінарних виробів, пор. пол., румун. *baton* 'батончик', пол. *baton*, рос., укр., білор. *батон* 'довга булка', рос. *батон* 'довга товста ковбаса', хорв. *bašton (baštun)* **'**плитка шоколаду'. У групі індоєвропейських мов галлізм *bâton* став підставою номінацій різних предметів видовженої форми; пор., напр.: чес. *baton*, серб. *батон* 'палка для тренування у фехтуванні', серб. *батон*, пол. *baton* 'диригентська паличка', англ. *baton* 'гумова поліцейська палиця'; у вихідній, французькій, мові слово *bâton* також розвинуло кілька значень, наприклад, 'губна помада' та ін. (Karolczuk | Kononenko | Majewska 2022, 47-48), пор. розвиток значень лексем різних мов у словникових статтях з вихідними польськими словами *bułka, pieczywo, pieróg, tort* та ін.

Окремо можуть бути проаналізовані переносні, образні значення, що виникли у різних мовах на підставі назв предметів. Подібні утворення нерідко містять оцінні характеристики об'єктів дійсності, отже, важливі для аксіологічних студій (пор. Krasnobaieva-Chorna 2019). У перспективі можна, скажімо, дослідити, наскільки частотно і в яких мовах у семантичній структурі слів на позначення побутових предметів розвинулися значення, пов'язані з характеристикою людини, пор., наприклад, розмовні значення слів пол. *dzban*, пол. молод. *parapet*, рос. *жбан* 'дурний чоловік', болг. *галош* – 'дурна людина', порівняння побутових предметів з негативним, часто – жартівливим

позначенням голови людини: пол. *bańka,* нім. *Ballon* (Karolczuk | Kononenko | Majewska 2022, 42-43, 57, 69).

Зіставні дослідження на підставі Словника демонструють також розвиток термінологічних значень у низки слів, базовою, вихідною семемою яких є номінація побутового предмету. Наприклад, слова типу *komin* в різних мовах стали, між іншим, геологічним терміном на позначення вертикальної щілини у гірських породах (польська, сербська, італійська мови) (Karolczuk | Kononenko | Majewska 2022, 75-77). Похідні слова від праслов. **plaščь* є тільки у слов'янських мовах. Відповідні сучасні слова у цих мовах мають деякі варіанти звучання та правопису, зберігаючи при цьому семантику позначення верхнього одягу, причому в залежності від мови – різного типу. Водночас у частині слов'янських мов похідні значення від назви одягу стали зоологічними, геологічними, математичними, технічними термінами, пор. пол. *płaszcz*, словац. *plášť*, серб. *плашт*, хорв. *plašt* (Karolczuk | Kononenko | Majewska 2022, 112-113). Отже, матеріали Словника засвідчують, що найменування побутових предметів мають семантичний потенціал, що дає можливість і надалі використовувати ці мовні одиниці за принципом вторинної номінації.

Суттєвим для розуміння природи окремих мов, національних картин світу народів – носіїв мов може бути аналіз відсутності подібних за звучанням і походженням слів навіть у близькоспоріднених мовах. Наприклад, у більшості слов'янських мов, а також у німецькій, французькій, іспанській та румунській є слова, подібні до пол. *izba* або рос. *изба*, проте таких слів немає в українській та білоруській мовах (Karolczuk | Kononenko | Majewska 2022, 66-67).

Наявність зовні подібних слів з етимологічно одним коренем говорить про спільні тенденції словотвору у групі мов. Наприклад, у слов'янських мовах, що представлені у Словнику, існують похідні від праслов. **stьklo* (можливо, запозичення з готської мови) (Etymolohichnyi… 2006, 276). У кожній з цих мов словотворчими суфіксами виступили *-ан-* (або *-ен-*) + *-к-*, всі слова отримали закінчення *-а* і морфологічну категорію жіночого роду. Природно, що для інших мов такі утворення не характерні. Однак розвиток значень похідних слів від **stьklo* у різних слов'янських мовах відбувався своїм шляхом. Вочевидь, що окремі семеми представлених слов'янських слів з'являлися у різні історичні періоди. Скажімо, тільки у польській мові слово *szklanka* отримало значення 'сорт вишні'. Зрозуміло, що це пізніше утворення (Karolczuk | Kononenko | Majewska 2022, 133-134).

Слов'янські мови виявляють спільні тенденції у творенні слів типу пол. *leżak, nocnik, pieczywo, pościel* та ін. Незважаючи на те, що у цих групах слів у різних мовах утворилися різні значення, їхні словотвірні моделі є спільними. Можна зробити також висновок про те, що у відношення міжмовної омонімії вступають не тільки слова, але й інші мовні одиниці, зокрема, морфеми.

Отже, матеріал словника може бути використаний для типологічних досліджень різного типу.

Словник може стати матеріалом для студій у галузі порівняльно-історичного мовознавства. Поява тих чи інших слів в окреслених мовах, навіть за умов семантичних модифікацій подібних одиниць, демонструє шляхи поширення питомих слів або міграції запозичень. Наприклад, в усі проаналізовані у Словнику слов'янські мови прийшло запозичення з нім. *Kittel.* При цьому подібні зовні до вихідної німецької слова у різних слов'янських мовах стали позначати різні види одягу. В англійській та іберо-романських мовах це запозичення не було засвоєне (Karolczuk | Kononenko | Majewska 2022, 73).

Словник становить матеріал для роздумів над етимологією тих чи інших слів. Наприклад, різні слов'янські мови мають слова типу пол. *skrzynia* з різними значеннями, пор., наприклад, окремі семеми слів: пол. *skrzynia*, укр. *скриня*, білор. *скрыня*, серб. *скриња*, хорв. *škrinja* 'ящик з кришкою', чес. *skříň*, словац. *skriňa* 'шафа', болг. *скрин* 'комод', хорв. *škrinja* 'морозильна камера' та ін. Наявність у німецькій мові слова *Schrein* та у румунській *skrin* (Karolczuk | Kononenko | Majewska 2022, 128-129) свідчить про те, що праслов. **skrini* (Wielki… 2024), вочевидь, має більш глибоке коріння і може походити з праіндоєвропейської мови. Подібні сумніви можуть виникати і щодо праслов'янського походження слів, подібних за звучанням до пол. *stół* і слів з подібною фонетичною формою в інших слов'янських мовах, пор. англ. *stool* ('табурет', 'підставка', 'підвіконня' та ін.), нім. *Stuhl* ('стілець' та ін.) (Karolczuk | Kononenko | Majewska 2022, 130-131).

Висновки

Таким чином, «Польсько-багатомовний словник фальшивих друзів перекладача» став першим досвідом створення лексикографічного видання такого типу. Аналіз словникових статей приводить до висновків про причини появи міжмовних омонімів, шляхи міжмовних контактів, принципи розвитку значень слів у різних мовах, становить базу для етимологічних гіпотез. Словник може бути використаний у викладацькій та перекладацькій практиці. У перспективі можливою є підготовка словників міжмовних омонімів на матеріалі інших лексико-семантичних груп. Зокрема, заплановано написання кількамовного словника «фальшивих друзів перекладача» – найменувань осіб. Крім того, словники міжмовних омонімів можна робити ілюстративними. Наявність графічних зображень відповідних предметів допоможе наочніше уявити відмінності між ними і стане у нагоді лексикографам для точнішого опису значень слів. Міграції слів, їхніх значень можна позначати

на географічних картах, використовуючи надбання лінгвістичної географії. Такі карти можна поєднувати в атласи міжмовних омонімів. Подібна візуалізація не тільки продемонструє шляхи запозичень, але й допоможе уточнити культурні, економічні, політичні контакти представників різних народів у певні історичні періоди.

Умовні скорочення

англ. – англійський; білор. – білоруський; болг. – болгарський; босн. – боснійський; ісп. – іспанський; макед. – македонський; молод. – молодіжний; нім. – німецький; пол. – польський; праслов. – праслов'янський; рос. – російський; рум. – румунський; серб. – сербський; словац. – словацький; тюрк. – тюркський; укр. – український; франц. – французький; хорв. – хорватський; чес. – чеський.

Бібліографія

Bilavich, M. (2020), Sopostavitelnyjj analiz russkikh frazeologizmov s nominacijami odezhdy i obuvi i ikh polskikh ehkvivalentov, [Билавич, М. (2020), Сопоставительный анализ русских фразеологизмов с номинациями одежды и обуви и их польских эквивалентов,] [in:] Acta Polono-Ruthenica, 3, 77-90.

Biławicz, M. | Kononenko, I. (2021), Polsko-rosyjska i polsko-ukraińska homonimia międzyjęzykowa nazw osób, [in:] Dąbrowska-Kamińska, A. | Karolczuk, A. | Majewska, M. B. (red.), Wokół homonimii międzyjęzykowej, II. Warszawa, 143-162.

Botwina, R. | Kizińska, A. | Kononenko, I. | Królak, E. | Mytnik, I. | Wasiak, E. (2020), Słownik tematyczny polsko-angielski. Lublin | Warszawa.

Chamizo-Domingues, P. J. (2008), Semantics and Pragmatics of False Frшends. New York.

Doliński, I. M. (2021), Na marginesie prac nad wielojęzycznym słownikiem homonimów międzyjęzykowych. Część polsko-bułgarska, [in:] Dąbrowska-Kamińska, A. | Karolczuk, A. | Majewska, M. B. (red.), Wokół homonimii międzyjęzykowej, II. Warszawa, 87-124.

Dubichinskijj, V. V. (1993), Leksicheskie paralleli v leksikograficheskojj praktike. Sovremennye problemy leksikografшi. Kharkov. [Дубичинский, В. В. (1993), Лексические параллели в лексикографической практике. Современные проблемы лексикографии. Харьков.]

Etymolohichnyi… (2006), Etymolohichnyi slovnyk ukrainskoi movy, t. 5. Kyiv. [Етимологічний словник української мови, т. 5. Київ.]

Kaleta, R. (2014), Białorusko-polska homonimia międzyjęzykowa. Warszawa.

Karolczuk, A. | Kononenko, I. | Majewska, M. B. (2022) (red.), Polsko-wielojęzyczny słownik fałszywych przyjaciół tłumacza. Warszawa.

Kiiko, S. V. | Kudriavtseva, O. D. (2020), Mizhmovna omonimiia u svitli riznykh linhvistychnykh dystsyplin. Baia Mare. [Кійко, С. В. | Кудрявцева, О. Д. (2020), Міжмовна омонімія у світлі різних лінгвістичних дисциплін. Baia Mare.]

Kononenko, I. (2012), Ukrainska ta polska movy: kontractyvne doslidzhennia | Język ukraiński i polski: studium kontrastywne. Warszawa. [Кононенко, І. (2012), Українська та польська мови: контрастивне дослідження | Język ukraiński i polski: studium kontrastywne. Warszawa.]

Kononenko, I. (2017), Ukraińsko-polska homonimia i paronimia międzyjęzykowa w leksyce i frazeologii, [in:] Majewska, M. B. (red.), Wokół homonimii międzyjęzykowej. Warszawa, 141-158.

Kononenko, I. | Mytnik, I. | Wasiak, E. (2010), Słownik tematyczny polsko-ukraiński. Warszawa.
Kononenko, I. | Spivak, O. (2008), Ukrainsko-polskyi slovnyk mizhmovnykh omonimiv i paronimiv. Kyiv. [Кононенко, І. | Співак, О. (2008), Українсько-польський словник міжмовних омонімів і паронімів. Київ.]
Krasnobaieva-Chorna, Zh. (2019), Kvalifikatsiia tsinnosti u linhvistytsi, [Краснобаєва-Чорна, Ж. (2019), Кваліфікація цінності у лінгвістиці,] [in:] Przegląd Wschodnioeuropejski X/I, 453-462.
Kusal, K. (2002), Rosyjsko-polski słownik homonimów międzyjęzykowych. Wrocław.
Lipczuk, R. (1990), Mały słownik tautonimów niemiecko-polskich. Warszawa.
Majewska, M. (2017), Homonimia międzyjęzykowa – ustalenia terminologiczne, słowiański dorobek leksykograficzny, [in:] Majewska, M. B. (red.), Wokół homonimii międzyjęzykowej. Warszawa, 193-216.
Malecka, A. | Landowski, Z. (2004), Słownik polsko-ukraiński, ukraińsko-polski. Kijów.
Manakin, V. M. (2012), Mova i mizhkulturna komunikatsiia. Kyiv. [Манакін, В. М. (2012), Мова і міжкультурна комунікація. Київ.]
Marcjanik, M. | Bonacchi, S. | Frączek, A. (2019), Polsko-niemiecki słownik etykiety językowej. Warszawa.
Pančíková, M. (1993), Zradné slová v poľštine a slovenčine. Lexikológia poľského jazyka. Bratislava.
Pleciński, J. (2016), Francuski i polski słownik fałszywych przyjaciół tłumacza. Wrocław.
Rutkowski, K. (2012), Polsko-rosyjskie homonimy i paronimy międzyjęzykowe – propozycja klasyfikacji, [in:] Studia Wschodniosłowiańskie 12, 305-319.
Samardžić, A. (2015), Predloško-padežne konstrukcije sa značenjem lokalizacije prednjom, zadnjom, gornjom, donjom i bočnim stranama lokalizatora u srpskom i slovenačkom jeziku, [in:] Communication, Culture, Creation: New Scientific Paradigms, Arad, 752-763.
Šipka, D. (ed.) (1999), Rečnik serpsko-poljskich međujezičkih homonima i paronima | Słownik serbsko-polskich homonimów i paronimów. Poznań.
Słownik… (1999), Słownik języka polskiego PWN. Warszawa.
Translate.meta (2024), translate.meta, [in:] https://translate.meta.ua/ (accessed: 10.02.2024).
Translator Glosbe... (2024), Glosbe Translate, [in:] https://translate.glosbe.com/ (accessed: 10.02.2024).
Translator DeepL, [in:] https://www.deepl.com/translator (accessed: 10.02.2024).
Translator Google... (2024), Google Translate, [in:] https://translate.google.pl/?hl=pl (accessed: 10.02.2024).
Uniwersalny… (2003), Uniwersalny słowik języka polskiego, t. 1-4. Warszawa.
Wielki… (2024), Wielki słownik języka polskiego, [in:] www.wsjp.pl (accessed: 12.03.2024).
Wikisłownik… (2024), Wikisłownik, [in:] https://pl.wiktionary.org (accessed: 21.04.2024).